

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חֶמְדָּת יָמִים

HEMDAT YAMIM

פְּרֻשֵׁת הַשְּׁבוּעַ נח תשפ"ג

מי הגדול? מי הקטן? או מה המניע של חם?

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

שלושת בני נח מנויים כמה פעמים בשתי הפרשיות הראשונות של ספר בראשית, בניגוד לרשימות היוחסין בהן מוזכר בן אחד בלבד, מלבד קין הבל ושת, והסיבה ברורה. לכאורה, הסדר בכל הרשימות ברור: שם חם ויפת, כך מפורש חמש פעמים: "וַיְהִי נֹחַ בֶּן חָמֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיֻּלְּד נֹחַ אֶת שָׁם אֶת חָם וְאֶת יָפֶת" (בראשית ה' לב); "וַיֻּלְּד נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָנִים אֶת שָׁם אֶת חָם וְאֶת יָפֶת" (שם ו' י); "בְּעֶצְם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְשָׁם וְחָם וְיָפֶת בְּנֵי נֹחַ ... אֵל הַתְּבָה" (שם ז' ג); "וַיְהִי בְנֵי נֹחַ הַיְצְאִים מִן הַתְּבָה שָׁם וְחָם וְיָפֶת ..." (ט' יח); "וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת בְּנֵי נֹחַ שָׁם חָם וְיָפֶת וַיֻּלְּדוּ לָהֶם בָּנִים אַחֵר הַמְּבֹרָךְ" (שם י' א).

עיון נוסף מגלה עובדות נוספות, מעניינות מאוד, האומרות דרשני: א. הכתוב מגדיר: "וּלְשֵׁם יֶלֶד גַּם הוּא אָבִי כָּל בְּנֵי עֶבֶר אֲחֵי יָפֶת הַגָּדוֹל" (י' כא). לא ברור מי הוא הגדול. ב. כשהכתוב מונה את צאצאי נח לדורותיהם, הוא מתחיל בצאצאי יפת: "בְּנֵי יָפֶת גֹּמֵר וּמְגוּג וַיֵּן וְחָבֵל וּמְשֶׁךְ וְחִירָס" (שם י' ב), אחר כך את צאצאי חם: "וּבְנֵי חָם פֹּזֵז וּמְצָרִים וּפּוּט וּבְכָנָעַן" (שם י' ו) ורק בסוף את צאצאי שם: "וּלְשֵׁם יֶלֶד גַּם הוּא ..." (שם י' כא). נתחיל בבירור הביטוי: הַגָּדוֹל. רש"י (שם) מעלה את הנושא לדיון, מוכיח (מבראשית ה' לב, ז' ו, י"א י) ומסכם כי הביטוי גדול מתייחס ליפת, כך הוא גם צועד בעקבות התרגום. בעקבותיו צועד גם אבן עזרא. כך מוכח גם מסדר פירוט הצאצאים (כמבואר לעיל). לפי ראשונים אלה, התורה מדגישה חמש פעמים כי החשיבות הרוחנית היא הקובעת, ולכן למרות שיפת היה הגדול שנולד ראשון, שם נמנה תמיד ראשון בגלל מעלתו. לשיטתם לא ברור מדוע נמנה יפת תמיד אחרון? לכן, הרמב"ן לעומתם סובר ששם הוא הבן הגדול, והכינוי הַגָּדוֹל חוזר אליו, כמו במקומות רבים בתנ"ך (עיינו כדוגמא ישעיהו א' א). כל הראשונים מסכימים כי חם לא היה הגדול, הכתוב מכנה אותו במפורש הקטן: "וַיִּיקָץ נֹחַ מֵיֵינֹו וַיַּדַּע אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן" (ט' כד).

רש"י לשיטתו מסביר: "הפסול והבוזי" (עיינו גם באבן עזרא שהסביר אחרת ועוד בראשונים על אתר). הבנה זו מובילה אותנו לתובנה נוספת. המאבק בין האחים על הבכורה, לאורך כל ספר בראשית, מקבל מקום נרחב. ישמעאל לא מוכן להכיר בעדיפותו של יצחק הקטן, ולכן שרה נאלצת להכריח את אברהם להרחיקו (שם כ"א י). עשיו איננו מוכן לוותר ליעקב, למרות שמכר לו את בכורתו והוא מתכנן להרגו (שם כ"ז מב). בביתו של יעקב מתרחש מאבק קשה בין בנה בכורה של לאה לבין הבכור של רחל. בנושא זה ובפרשיות הקשורות בו עוסקת כמעט כל המחצית השנייה של ספר בראשית. לצערנו לעתים לא נדירות, הטוען לכתר, ניסה להוכיח את מעמדו באמצעות לקיחה בכוח של בת או בנות הזוג. כך היה אצל בני האלהים (שם ו' ב); כך פעל גם שכם בן חמור, ביחס לדינה בת יעקב (שם ל"ד ב); וכך כתוב (בלי להכריע מה באמת קרה) בעניין ראובן ופילגשו של אביו, בלהה (שם ל"ה כב). אם כך, אפשר גם להציע הסבר למעשה הנורא של חם. חם ניסה לטעון להנהגה ולממש אותה במעשה המחפיר אותו ביצע באביו, אליו הצטרף גם בנו הקטן, כנען, שטען לכתר מנהיג האנושות, אחרי אביו. עונשם מפורש בכתוב: "וַיֹּאמֶר אֱרֹוּר כְּנָעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאֶחָיו: וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְקֹוֹק אֱלֹהֵי שָׁם וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד לְמוֹ: יָפֶת אֱלֹהִים לְיָפֶת וַיִּשְׁכַּח בְּאֶהְלֵי שָׁם וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד לְמוֹ" (שם ט' כה – כז). ארבע פעמים מדגישה התורה כי התוצאה של חטא נורא זה איננה שלטון, אלא עבדות. כרגיל, הדבר התברר בתהליך ארוך וקשה. בשלב ראשון ארץ ישראל נכבשה בידי כנען וצאצאיו (עיינו שם י"ב וברש"י שם) והמלך הראשון שהקים אימפריה היה נמרוד, צאצאו של חם (שם י' ה-ג). מי שהוכיח מי הוא הבן הנבחר, ומי היא ארץ הבחירה, היה אברהם אביו - בחר צאצאיו של שם.

עם ישראל נבחר כדי ללכת בדרכיו של אברהם העברי. הבה נתפלל שנעבור גם את תקופת הבחירות המפלגת, בשלום ונתאחד כולנו למען השלמת המשימה המופיעה בפרשת וירא: "כִּי יִדְעִיתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנֵי וְאֶת אֶתְרֵי וְשִׁמְרוּ דְרָךְ יְקֹוֹק לְעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט" ואז יתקיים בנו: "וְאֶבְרָהָם הָיוּ יְהִיָּה לְגוֹי גָּדוֹל וְעַצּוֹם וְנִבְרָכְוּ בּוֹ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ" (שם י"ח יח – ט).

לענין הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

לְעִילּוֹי זְשֵׁמַת

הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	מר משה וסרצוג כ" בתשרי תשפ"א	גב' ג'ולי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב	הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב
מר שמואל וגבי אסתר שמש י"ז בסיוון / כ' באב	גב' צפורה בת יונה דונייר נלב"ע י"ב אדר א'	מר יצחק טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א	מר זליג וגבי' שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	הרב אשר וגבי' סוזן וסרטייל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף
הרב אשר וגבי' סוזן וסרטייל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף	בלהה בת ישראל מרמורש ז"ל א' מנחם אב תשפ"א	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א	ר' מאיר וגבי' שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	הרב אשר וגבי' סוזן וסרטייל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף
ר' אליהו כרמל וגבי' מלכה טויעב כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	חיים לייב בן מיכאל קרייסל ב' בשבט	הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	ר' אליהו כרמל וגבי' מלכה טויעב כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט

ארץ חמדה, ע"ר Eretz Hemdah

ח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080 Bruriya St. POB 8178 Jerusalem
WWW.ERETZHEMDAH.ORG Tel: 02-5371485 info@eretzhemdah.org

חֵמְדַּת שְׁנַת הַשְּׁבַע

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית מורנו מבית 'ארץ חמדה'

המצווה הכפולה שבהקהל

דברים פרק לא, ט-יג

וַיְצוּ מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֶּץ שִׁבְעַת שָׁנִים בְּמִעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחַג הַסֻּכּוֹת: בָּבוֹא כָל יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאֲזִנֵּיהֶם: **הַקְהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְלָמְדוּ וְיִרְאוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לְעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: וּבְגִיְהֶם אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וְלָמְדוּ לִירְאֵה אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:**

על פניו, לפנינו שתי מצוות: קריאת התורה, והקהלת העם. הבה"ג, יראים ורס"ג אכן מנו שתי מצוות נפרדות. אמנם הרמב"ם (ספק המצוות מצווה ט"ז) והחינוך (מצוות תרי"ב) מנו מצווה אחת בלבד. לכאורה לפי תפיסה זו המצווה היא הקריאה, והקהלת העם היא האמצעי המאפשר את הקריאה באזני כל העם. אך קשה להתעלם מהסדר המפתיע של הפסוקים. אם ההקהלה היא האמצעי המאפשר לקרוא את התורה באזני כולם יחד, לכאורה היה נכון לצוות להקהיל, ולאחר מכן לצוות על הקריאה. מכך שהקהלה מוזכרת אחרי הקריאה ובנפרד ממנה נראה שיש מטרה בפני עצמה להקהלה.

בהבנה הפשוטה, אין זה מובן מאליו שיש צורך להקהיל את העם בכדי לקרוא את התורה באזני כולם. הפסח נשחט בשלוש כיתות: עם ישראל שוחט את הפסח יחד, אך בפועל אי אפשר להכניס את כולם בו זמנית לעזרה, ולכן העם מתחלק ושוחט את הפסח בקבוצות נפרדות. גם קריאת התורה הייתה יכולה להיעשות בצורה דומה לכך: לקרוא את התורה בכל יום, עבור עולי הרגל הנמצאים באותו היום. החובה להקהיל את העם לשמיעה משותפת של התורה היא חידוש העומד בפני עצמו. יתכן שאם סדר הפסוקים היה הפוך לא היינו שמים לב לחשיבות של הקהלת העם יחד.

יתכן והדברים קשורים לעיקרון שכבר למדנו ביחס למצוות הקהל. התורה צריכה להינתן כאיש אחד בלב אחד. למדנו כבר שבכדי להגיע למטרה זו מעמד הקהל נעשה דווקא בסוכות של מוצאי שביעית.

אם נעמיק בפרשיית מתן תורה שבספר דברים, נגלה עומק נוסף. בשבוע שעבר נגענו בציווי 'הקהל' הראשון, בפרק ד' פסוק י', בו ה' ציווה את משה להקהיל את העם למעמד הר סיני. בהמשך הפרק ישנו תיאור דרמטי ביותר של מעמד הר סיני: הר בוער עד לב השמיים חושך ענש וערפל, מן השמיים השמיעך את קולו לייסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה ודבריו שמעת מתוך האש. התיאור עצום ומפורט, רק דבר אחד חסר בו: מצוות. הפרק מסתיים ללא פירוט של המצוות שנאמרו בסיני. בפרק הבא, פרק ה', משה מתחיל נאום חדש, שם הוא מפרט את עשרת הדברים הכתובים על הלוחות. אם כך, לכאורה יש כאן שני דברים נפרדים: עצם המעמד (הקהל), והמצוות. על כך אנו אומרים בליל הסדר "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה – דיינו". מה משמעות העמידה לפני ההר ללא קבלת תורה? נראה שעצם הקהלת העם לשמוע את דבר ה' פועלת את פעולתה בפני עצמה. בפרק ד', העוסק בעצם המעמד, נאמר שהעם ילמדו לירא את ה', ואת בניהם ילמדון.

כאמור, בציווי של הקהל בפרק ל"א ישנה הבחנה בין שני הדברים הללו: יש את קריאת התורה. אך בנפרד ממנה יש עניין כללי יותר: עצם הקהלת העם. המעמד של העם, כאיש אחד בלב אחד, לשמיעת התורה יחד, פועלת על הנפש שלנו, לקבל את יראת ה' ולעודד אותנו לשמוע את דבר קדשו.

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביורר מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסיקלית ומוניטריית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.

זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

מתפללים לרפואתם השלימה של:		
<p>טל שאול בן יפה גדעון בן רחל חוה ראנלה בת פיילא משה בן רחל אריה יצחק בן גאולה מרים ר' יצחק בן בריינדל גיטה</p>	<p>ניר רפאל בן רחל ברכה שי בת הלל הילה צפנת בת שרה טובה מאירה בת אסתר נהוראי בן רבקה נמיר בתוך שאר חולי עם ישראל</p>	<p>ישראל בן רבקה עובדיה בן אסתר מלכה נטע בת מלכה רבקה בת שרה בלה ירחמיאל בן זלאתה רבקה הילל בן תמר שפרה</p>

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"י)

Lima, Peru

לימה, פרו
אלול תשע"ד

בניית בית אבות בשבת

השאלה

הקהילה רכשה מגרש הסמוך לבית כנסת על מנת לבנות בו בית אבות חדש. כיום כבר קיים בית אבות, אך הוא ממוקם בריחוק מה ממגורי רוב היהודים ועל כן הוחלט למכור אותו ולבנות חדש. בעת הצעת מכרז הבנייה חברת הבנייה הציעה סך מסוים, אך ברגע ששמעו שאין לעבוד בשבתות ימים טובים המחיר האמיר ב-\$200,000, שזו תוספת עצומה. בנוסף זה מאריך את הבנייה ב-3-5 חודשים ומעכב את המכירה של בית האבות הנוכחי, כי אי אפשר להשאיר את הדיירים ללא פתרון. האם יש פתרון הלכתי בכהאי גוונא שיענה גם על סוגיית הניראות הציבורית? והרי לבוא בשבת לבית הכנסת לראות ולשמוע קולות בנייה מהמבנה הסמוך, סותר את אוירת השבת. או נאמר שיש אפשרות לקבלנות וגוי אדעתא דנפשיה קא עביד?

תשובה

בהעסקת קבלן גוי בבנייה באופן שישנה אפשרות שהוא יעבוד בשבת, עלולים לעבור על שני סוגי איסורים: אמירה לנוכרי ומראית עין. אמנם לשתי הבעיות יש פתרונות, אבל עדיין צריכים לשקול בכובד ראש איך לנהוג למעשה. מצד אחד, על פי המתואר בשאלה ייגרם נזק גדול לקהילה אם ימנעו את הקבלן מלעבוד בשבת. מצד שני, אווירת השבת תיפגם מצד הרעש וההמולה שיתרחשו בסמוך לבית הכנסת בשבת. מו"ר הגרנ"א רבינוביץ חשש מאוד שייגרם חילול השם גדול ממציאאות כזו של בנייה בשבת, אף שהיא נעשית על ידי קבלן גוי. על כתפיד כרב הקהילה תישאר בסופו של דבר האחריות על ההחלטה מה הנזק היותר גדול. בכל מקרה אם תבחר לסמוך על ההיתרים ההלכתיים, עליך לעשות מאמץ הסברתי חזק בקרב בני הקהילה כדי לחזק את הנושא של שמירת השבת.

מעיקר הדין ניתן להעסיק את הקבלן תוך הקפדה על העקרונות הבאים:

- א. אמירה לנוכרי – אסור לומר לגוי לעשות מלאכה עבור יהודי בשבת. אמנם, אם הגוי עושה את המלאכה בשבת לתועלת עצמו, "אדעתא דנפשיה", הדבר מותר. לכן, מותר להעסיק גוי בקבלנות (כאשר משלמים על המלאכה ולא על זמן העבודה) ולהניח לו לעבוד בשבת, כל שאינו קובע לו לעבוד בשבת ויש לגוי אפשרות לעשות את המלאכה ביום חול אלא שהוא עצמו בוחר לעשותה בשבת¹. אך אסור לומר לו לעבוד בשבת, ואף אסור לקבוע עמו לוח זמנים שיכריח אותו לעבוד בשבת².
- ב. מראית עין – אף כאשר מעסיק גוי בקבלנות בדרך המותרת, אם מפורסם הדבר שהגוי עושה את המלאכה עבור ישראל (וכמו במקרה המתואר בשאלה שבונה בניין עבור הקהילה בסמוך לבית הכנסת) ויבואו לחשוש ששכר את הגוי לעשות מלאכה בשבת, הדבר אסור משום מראית עין³. לגבי בנייה, כיום מקובל להעסיק קבלן בבנייה ולא שכירי יום, ולכן מעיקר הדין אין איסור של מראית עין אף אם בונה במקום בו אנשים יראו את הבנייה⁴. אמנם, מכיוון שמדובר במבנה קהילתי, מן הראוי להקפיד יותר ולהעמיד שלט באתר הבנייה שכל הבנייה מתבצעת בניחולו של הקבלן הגוי, ולפרסם בקהילה שאם הוא בונה בשבת הוא עושה זאת על דעת עצמו ולא בהוראת הקהילה⁵.

¹ מפורש במשנה (שבת א, ז-ט) לפי שיטת בית הלל, וכן עולה מסוגיית הגמרא (שם יט ע"א) לגבי שליחת אגרת, וכן פסקו הרמב"ם (הלכות שבת ו, יב) והשלחן ערוך (או"ח רמד, א).

² מבואר בשולחן ערוך (או"ח רמז, א; שם שז, ד) שאפילו אם הגוי עושה מלאכה בקבלנות, אסור לומר לו לעשותה דווקא בשבת. אם אינו אומר לו במפורש לעשות בשבת, אך המלאכה מוכרחת להיעשות בשבת, בדין זה נחלקו המפרשים. בהגהות מיימוניות (הלכות שבת פרק ו אות ב) כתב: "אסור ליתן לנוכרי מעות בערב שבת שיקנה לו למחר ביום השוק כי יש שליחות לנוכרי לחומרא ולא דמי לכל הני דשרי בית הלל עם השמש ולא דמי למסירת כתבים ביד נכרי דכולהו אדעתא דנפשיהו קעבדי ואם ירצה לא יעשה למחר ודמי לפוסק לשבות ואין שובת אבל הכא אי אפשר אלא למחר ביום השוק." מדבריו משמע שאם אי אפשר לעשות את המלאכה אלא בשבת הרי זה כאילו אמר לו לעשותה בשבת. אבל בבית יוסף (או"ח סי' שז) כתב, "ונראה לי דיום השוק לאו דוקא אלא אורחא דמילתא נקט והוא הדין דאפילו אינו יום השוק, כיון שהוא אומר לקנות לו בשבת אסור. וזהו עיקר החילוק דבהנך אינו אומר לו שיעשה בשבת". במנחת כהן (משמרת השבת שער א פרק ד) הבין שכוונת הבית יוסף היא להקל כל עוד שלא אמר לו במפורש לקנות בשבת, אף אם יום השוק הוא בשבת ואינו יכול לקנות אלא בשבת. יש להעיר כי דעת המנחת כהן בתחילה הייתה להסביר שלא כדברי הבית יוסף, אך בסוף הכריע להלכה כדבריו, וכתב ביחווה דעת (חלק ג סי' יז) שבשעת הצורך אפשר לסמוך על שיטה זו.

ברם, המגן אברהם (סי' שז ס"ק ג) כתב שאם יום השוק הוא בשבת ואינו יכול לקנות ביום אחר – הדבר אסור כאילו אמר לו לקנות בשבת. וכן פסק הט"ז (שם ס"ק ג). ובפרי מגדים (משבצות זהב שם סי' רמד ס"ק ה) פסק שאפילו אם הגוי יכול לאנוס את עצמו ולעבוד בלילה ולא בשבת, מכיוון שאין הדרך לעשות כן – הרי זה כאילו ציווה אותו לעשות מלאכה בשבת; וכן פסק במשנה ברורה (סי' רמד ס"ק כד).

³ לגבי איסור מראית עין בקבלנות ישנם שני מקורות בחז"ל:

1. "מקבלי קיבולת; בתוך התחום אסור, חוץ לתחום מותר" (מועד קטן יב ע"א).
2. הירושלמי (שבת א, ח) מבחין בין מלאכה שנעשית בבית ישראל, שהיא אסורה, לבין מלאכה שנעשית בבית הגוי, שהיא מותרת; וכן בין קבלנות במלאכה בדבר המחובר לקרקע, האסורה בתוך העיר ומותרת רק בעיר אחרת, לבין מלאכה בדבר שאינו מחובר לקרקע, המותרת גם בתוך העיר.

נחלקו הראשונים בפסיקה לגבי איסור מראית עין בקבלנות, ולהלן שיטותיהם, מן השיטה המקילה ביותר אל המחמירה ביותר:

1. רבנו תם (ספר הישר חלק התשובות סימן ו) – אין כלל איסור מראית עין בהעסקת גוי בקבלנות. אולם התוספות (עבודה זרה כא ע"ב ד"ה אריסא) מציינים שאף שרבנו תם הורה כך לאחרים, הוא החמיר לעצמו כשבנה את ביתו.

2. ר"י בתוספות (עבודה זרה כא ע"ב ד"ה אריסא) – אסור להעסיק גוי בקבלנות במלאכה המתבצעת בדרך כלל על ידי שכירי יום משום מראית עין. לכן בבניית בית, כיוון שרגילים לבנותו על ידי שכירי יום (כך היה המנהג בזמנם) – אסור לבנותו באמצעות קבלן. בניגוד לכך, שדה, שהדרך להעסיק בה אריסים (שהיא דרך נוספת המותרת) – אין מניעה להעסיק בה קבלן.
3. רמב"ם (שבת ו, יב-טו), ר"ן (עבודה זרה ו ע"ב בדפי הרי"ף) – כיוון שקבלן נוטל שכר ואינו נוטל חלק ברווחים (בניגוד לאריס שנוטל חלק ברווחים) אנשים עלולים לטעות ולחשוב שהוא שכיר יום, ולכן יש איסור מראית עין בהעסקת גוי בקבלנות. בלשון הרי"ן: "דלא דמי לאריס, דכיון דאריס חולק בפירות לא אמרי אינשי דשכיר יום הוא. אבל כי האי גוונא שהבעלים נוטלים כל הפירות, מיחזי להו לאינשי כשכיר יום". ישנם שתי דרכים להבין את דברי הרי"ן "מיחזי להו לאינשי כשכיר יום":
א. ולכן יחשדו שהוא העסיק את הגוי כשכיר יום ולא כקבלן (וכן משמע מלשון הרמב"ם).
ב. אנשים אינם מבינים את ההבדל בין קבלנות לשכירות ולכן אף אם יודעים שהעסיקו קבלן עדיין אסור משום מראית עין משום שזה נראה לאנשים כדבר האסור.
הנפקא מינה בין שתי הבנות אלה היא במקום שהדרך לעשות בקבלנות; שלפי הרמב"ם וההבנה הראשונה בר"ן יהיה מותר, ואילו לפי ההבנה השנייה בר"ן עדיין יהיה אסור.
4. הרי"ם בתוספות (עבודה זרה כא ע"ב ד"ה אריסא) – רק באריס שנוטל חלק בפירות עצמם אין איסור מראית עין, מפני שנראה כשותף בקרקע, אך אם נוטל מעות בשכרו אינו נראה כשותף ועל כן יש לאסור.
להלכה, פסק המחבר (אורח חיים רמד, א) כשיטת הרמב"ם, שאסור מן הטעם שיחשבו שהעסיק שכיר יום. הביאור הלכה (שם ד"ה או) דן לגבי מקום שבו מקובל לעשות את הדבר בקבלנות, ובמסקנתו נשאר בצ"ע אם אפשר להקל בבניין, בגלל שיטת הרי"ן והר"ם. הרב משה פיינשטיין (אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן לה) צידד להקל מעיקר הדין אם נהוג שהמלאכה נעשית בקבלנות בלבד (כמו בנייה בארה"ב), שכן כך פסקו גדולי הראשונים והשולחן ערוך, וכל שכן שמדובר באיסור דרבנן בלבד, אלא אם כן מדובר במקום שבו פרוצים בחילול שבת. במקרה המתואר בשאלה שמדובר על מבנה ציבורי יש לצרף את דעת המגן אברהם (רמד ס"ק ח) שבמבנה ציבורי אין איסור מראית עין משום שבשל רבים ליכא חשדא (אמנם למעשה בזמנו המגן אברהם אסר להניח לקבלן גוי לבנות בית כנסת בשבת משום שהאומות אז לא הניחו לאדם לעשות מלאכה ביום חגם ואם היהודים היו מניחים לקבלן הגוי לבנות בשבת היה בכך חילול השם).
4 כהכרעת האגרות משה שהובא בהערה הקודמת.
5 וכעין זה כתב המשנה ברורה (סימן רמד ס"ק יג) שבמקום שיש חשש שיתבטל בניין בית הכנסת, יש להניח לקבלן הגוי לבנותו בשבת ובלבד שיהיה מפורסם לכל שהוא מועסק בקבלנות.

[ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org](mailto:info@eretzhemdah.org)

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

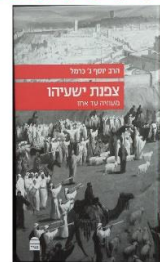
חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ

יועצים מדעיים:
הרב פרוי אברהם שטינברג
הרב פרוי דרור פיקסלר
הרב פרוי נתן קלר

חדש – "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטוריה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו.
בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

<p>לע"י שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט</p>	<p>לע"י רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לע"י גב' לורייין הופמן ז"ל</p>	<p>לע"י חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לע"י סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
לע"י הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד				